

УДК 336.71

СИСТЕМА ОЦІНОК ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**П'ятницький Д.В.***Київський університет туризму, економіки і права*

На основі систематизації та узагальнення підходів до оцінювання стійкості та стабільності банківського сектору обґрунтовано необхідність застосування системного підходу до формування системи оцінок фінансової стійкості банківської системи України. Розгляд критеріїв, принципів, ознак стійкості банківської установи став підґрунтям для формування концепції системи оцінок фінансової стійкості банківської системи. Виділено ряд суб'єктів, що зацікавлені у достовірних оцінках стійкості банківського сектору. Названо фактори, що впливають на формування фінансової стійкості банківської системи. Наголошено на значній ролі Національного банку України у процесі оцінювання як об'єкта і важливої складової системи, що оцінюється та як регулятора, що забезпечує стійкість і стабільний розвиток банківського сектору. Запропоновано при побудові системи оцінок враховувати рівні оцінювання. Представлено класифікацію множини існуючих оцінок, які відповідаючи принципам, критеріям і цілям суб'єктів, формують систему оцінок стійкості.

Ключові слова: банківська система, фінансова стійкість, система оцінок

UDC: 336.71

JEL Classification: B41, C18, E58**THE ASSESSMENT SYSTEM FINANCIAL SOUNDNESS OF THE BANKING SYSTEM UKRAINE****Piatnytskyi D. V.***Kyiv University of Tourism, Economics and Law*

Based on systematization and generalization of approaches to the evaluation of stability and soundness of the banking sector, the article justifies the necessity of applying a systemic approach to the formation of a system of assessments of financial soundness of Ukraine's banking system. Reviewing the criteria, principles and signs of the stability of a banking institution became foundation for the concept of the system of assessments of the financial soundness of a banking system. The article identifies a number of entities interested in reliable estimates of the soundness of the banking sector. The author defines the factors affecting the formation of the financial soundness of a banking system and emphasizes the significant role of the National Bank of Ukraine, in the process of evaluation, both as object and important component of the evaluated system and regulator ensuring soundness and stable development of the whole banking sector. It is proposed to take into account the levels of evaluation in

the process of construction of the system of estimates. The author provides a classification of the existing assessments, which, being consistent with the principles, criteria and objectives of the assessing agents, are shaping the system of soundness assessments.

Keywords: the banking system, financial soundness, the assessment system

Актуальність проблеми. Світова економічна криза виявила слабкі місця розвитку глобального фінансового ринку та фінансових секторів окремих країн, продемонструвавши необхідність системної роботи у сфері регулювання ринків та операцій, що в свою чергу підкреслило важливість взаємозв'язків між різними учасниками фінансової системи, оцінки загроз та ризиків. Серед вдалих кроків у цьому напрямку стало запровадження у практику багатьох країн світу моніторингу фінансової стабільності, важливою складовою якого є оцінка стійкості банківської системи (БС).

Аналіз останніх наукових досліджень. Для реалізації стратегічного завдання щодо забезпечення фінансової стійкості банківського сектору є (після визначення самої суті стійкості БС) проведення процесу її оцінювання. Незважаючи на велику кількість публікацій, представлених в рамках дискусії стосовно тлумачення понять «фінансова стійкість» та «фінансова стабільність» банківської установи та банківської системи [1-4], не завершеним, як наслідок, лишається дослідження підходів та варіантів їх оцінювання. І якщо практична діяльність кожного окремого банку змушує постійно проводити роботу з оцінки його стійкості, то розгортання кризових негараздів в українській економіці актуалізувало проблему оцінки фінансової стійкості вітчизняної банківської системи [5-7].

Потреба у комплексній науковій розробці системи оцінки фінансової стійкості банківської системи України як основи для обґрунтування заходів направлених на забезпечення її стабільного розвитку, зумовили вибір теми дослідження, результати якого представлені у даній статті. **Метою** статті є – обґрунтування необхідності застосування системного підходу до оцінювання фінансової стійкості банківської системи України на основі систематизації та узагальнення існуючих підходів та розробки класифікації множини оцінок, які відповідаючи принципам, критеріям і цілям суб'єктів, сформулюють систему оцінок стійкості.

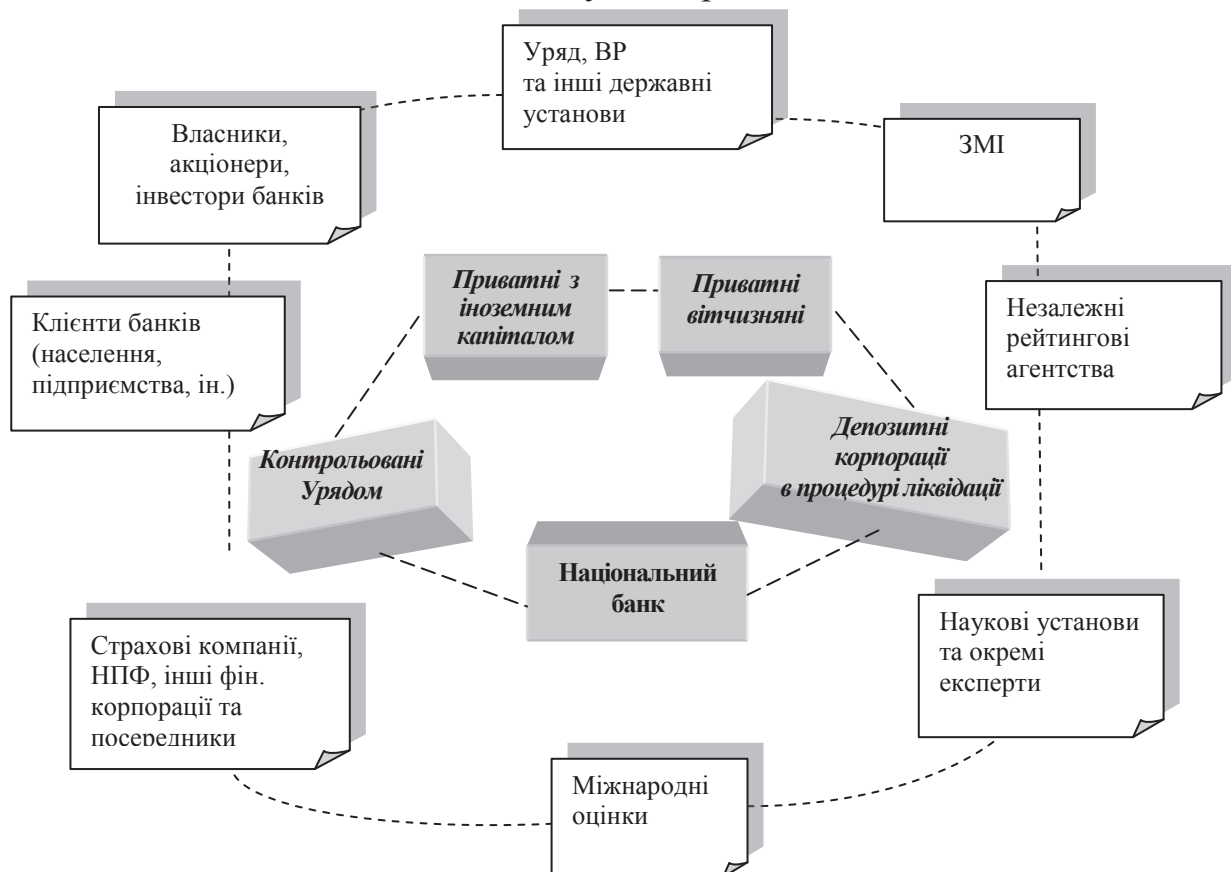
Викладення основного матеріалу дослідження. Необхідність застосування системного підходу до розробки системи оцінки стійкості БС, *по-перше*, ґрунтується на тому, що стабільність є більш широким поняттям, ніж стійкість. «Якщо стабільність передбачає збереження рівноваги системи, то стійкість – це здатність системи повертатись до рівноваги після впливу зовнішніх та внутрішніх шоків» [8-9]. Отже, оцінка стійкості є складовою у системі оцінки стабільності, а тому варто враховувати існуючі взаємозв'язки між ними. *По-друге*, стійкість є багатоаспектним поняттям, а отже оцінити одним показником всі його сторони практично неможливо, що передбачає побудову одного чи декількох інтегральних показників, розгляду ряду (множини) індикаторів з попереднім аналізом їх структури та взаємозв'язків. *По-третьє*, банківська система в цілому є складною динамічною системою на яку впливає багато факторів (й утому числі випадкового характеру), а тому при використанні поняття стійкості як її характеристики, варто розглядати отримані оцінки з точки зору системного підходу.

Аналіз практики та методології оцінювання фінансової стійкості (ФС) банківської системи (БС) засвідчив, що існуючі підходи, як правило, базуються на методах, що розроблені для оцінок ФС окремої банківської установи. У цьому контексті важливим є виокремлення ознак поняття «фінансова стійкість комерційного банку» як відправної точки для оцінки ФС БС. Експерти наголошують, що кожна із ознак несе своє навантаження, вони всі мають бути присутніми під час аналізу об'єкта, бо відсутність будь-якої з них призводить до появи проблем [10]. Зокрема, для оцінки ФС БС слід виділити наступні *ознаки*: *перша* – фінансова стійкість є суспільною категорією, що проявляється в зацікавленості суспільства/громадськості та його членів у стабільному розвитку комерційних банків. *Друга* – це залежність ФС від обсягу та якості ресурсного потенціалу. *Третя* – стійкість це динамічна категорія, що представляє властивість повертатись до рівноважного стану після виходу з нього в результаті будь-яких/якогось впливу. *Четверта* – ефективність роботи банків в усіх сферах його господарсько-фінансової і комерційної діяльності (що відображається в рівнях рентабельності, доходності, прибутковості) [10].

Однак, на відміну від оцінювання ФС банку, при визначенні ФС банківської системи варто враховувати, що *вона вже не є однорідним*

об'єктом, а множиною самостійних елементів (банків) та НБУ з важливими взаємозв'язками між ними. Отже, оцінюючи фінансову стійкість БС як системи, варто розглядати всі аспекти стійкості, як окремих її складових, так і враховувати синергетичні ефекти, що виникають у системі при формуванні відносин між ними. За такого підходу *оцінка фінансової стійкості банківської системи (ФС БС) не є просто сумою (або середньою) оцінок усіх банківських установ та НБУ, а є системою/множиною показників, або/і синтетичним (інтегральним) показником, що відповідає певним критеріям і цілям суб'єктів на різних рівнях оцінювання.*

Оскільки суб'єктів зацікавлених у отриманні коректних оцінок фінансової стійкості банківської системи країни є багато (рис.1), то і, відповідно, множина оцінок може бути широкою, а система - складною.

Рис.1. Суб'єкти, що зацікавлені у достовірних оцінках фінансової стійкості банківської системи України

Джерело: розроблено автором.

Оцінка ФС БС передбачає аналіз системи якісних характеристик і кількісних показників. Розробка такої системи вимагає виявлення критеріїв які б адекватно відображали різні/або всі сторони діяльності як окремої групи банків, так і банківської системи у цілому.

Узагальнення підходів до вибору різними суб'єктами критеріїв оцінки стійкості окремої банківської установи дає підстави виділити наступні критерії, які можуть бути враховані при побудові системи оцінки ФС банківської системи. Так, зокрема, загальні (спільні для всіх зацікавлених) критерії оцінки стійкості БС мають відповідати вимогам:

- відображати істотні сторони ФС. Система оцінки ФС БС в такому випадку буде уніфікованою;

- враховувати ознаки ФС, що дозволить логічно обґрунтувати їх вибір для побудови системи оцінок;

- до складу критеріїв мають бути включені найбільш значимі параметри, встановлені громадськістю та НБУ, та які мають бути обов'язковими/необхідними до виконання;

- це мають бути такі критерії, на які різні суб'єкти ринку можуть впливати через свої інструменти [10-11].

У табл. 1 наведено приклади можливостей впливу на рівень (та відповідно, оцінки) фінансової стійкості комерційного банку, з яких видно, що між ними існує тісний взаємозв'язок, оскільки всі суб'єкти ринку на якому працює банк, зацікавлені в його фінансовій стійкості. Така спільна позиція є важливою для стійкості всієї банківської системи.

Таблиця 1- Інструментарій впливу на критерії та оцінки фінансової стійкості банку та банківської системи

Суб'єкти ринку	Арсенал впливу на фінансову стійкість
Центральний Банк	Встановлення правил, регламентуючих діяльність банку; здійснення нагляду; встановлення і здійснення контролю за дотриманням обов'язкових нормативів; визначення резервних вимог; встановлення процентних ставок; рефінансування кредитних організацій
Партнери банку, Клієнти	Вплив на фінансовий стан клієнтів, виконання договірних зобов'язань установою
Акціонери	Затвердження бізнес-плану кредитної організації; зміна установчих документів; зменшення (збільшення) статутного капіталу
Банки-кредитори	Процентні ставки, умови кредитування, виконання договірних зобов'язань
Комерційний банк	Стратегія банку; внутрішні інспекції, правила і норми, кадровий потенціал

Джерело: складено на основі [11].

Наявність значної групи суб'єктів, що мають вплив на стійкість окремих банківських установ та БС (рис. 1, табл.1), спонукає серед методологічних підходів до оцінки стійкості розглянути також підхід, який базується на тому, що фінансова стійкість може бути досягнута через визнання пріоритету економічної рівноваги БС, що функціонує під дією різно направлених сил груп впливу. Така концепція базується на

аналізі стійкості як здатності об'єкта (системи) зберігати або відновлювати стан рівноваги [9]. Так, Буланов Ю.Н. наголошує, що рівновага первинна відносно стійкості, з чого слідує, що відносно різних систем стійкість може бути забезпечена двома шляхами: *перший* – це постійний нагляд за ключовими параметрами розвитку системи, законодавче слідування введеним обмеженням, коригування роботи системи для досягнення бажаної відповідності встановленим/плановим значенням параметрів. Такий підхід закладено в рекомендаціях МВФ і нормативних документах НБУ. *Інший* шлях – зосередження на суті рівноваги банківської системи, створення умов економічної рівноваги і внутрішніх механізмів її підтримки. За такого підходу банк як система знаходиться в стані спокою (економічної рівноваги) або стійкого збалансованого розвитку тоді, коли вплив на нього сил груп впливу відсутній або цей вплив урівноважено [9]. Стан економічної рівноваги банку стійкий, якщо збільшення впливу однієї чи декількох груп впливу компенсується пропорційним протилежно направленим впливом сил інших груп. Банківська система може знаходитись в стані стійкої економічної рівноваги, збалансованого довгострокового розвитку, якщо органами управління створені ефективно функціонуючі механізми управління, що забезпечують подолання деструктивних сценаріїв розв'язання конфліктів економічних інтересів груп впливу. Величина і напрямок таких сил залежать від статусу і економічних інтересів груп, а умовна результуюча цих сил повинна мати конструктивну направленість і забезпечувати стійкий розвиток БС в руслі загальних трендів в рамках обмежень, які накладаються конкурентним середовищем і органами управління [9].

Слід зазначити, що на сьогоднішній день в економічній літературі переважають в основному роботи присвячені тематиці стійкості банківських установ, груп банків та банківського сектору у цілому, і значно рідше піднімається питання стійкості НБУ, хоча ця складова є дуже важливою.

Зростаюча роль у системі оцінок ФС БС складової стійкості центрального банку чітко проявилась у період останньої кризи. Фахівці зазначають, що практика втручання в роботу НБУ, яка активізувалась у період кризи 2009-2010 рр., змусила на виконання норм чинного законодавства проводити операції, не притаманні діяльності

центрального банку в нормальних ринкових умовах (рефінансування банків, які кредитують окремі пріоритетні для держави напрями, участь у рекапіталізації банків шляхом викупу державних облігацій України, проведення цільових валютних інтервенцій тощо) [12]. Такі дії знижували стійкість НБУ. «Негативні наслідки політичного втручання в роботу НБУ та фіскального домінування знайшли прояв у: 1) періодичному нагнітанні в період кризи політичної напруги навколо діяльності Національного банку, що зменшувало довіру до банківської системи, зводило нанівець заходи НБУ, спрямовані на відновлення курсової стабільності та стабільності банківської системи в цілому; 2) залучення НБУ до вирішення проблем наповнення державного бюджету, фінансування окремих антикризових заходів та рефінансування банків для кредитування окремих пріоритетних напрямів (операції рефінансування, викуп ОВДП, конвертація валютних коштів Уряду у гривню НБУ був змушений проводити у силу фіскального домінування, а не з метою регулювання грошово-кредитного ринку, що викривляло роботу монетарного трансмісійного механізму); 3) не прогнозованому русі коштів на Єдиному казначейському рахунку Уряду в НБУ, який чинить суттєвий вплив на стан ліквідності банківської системи. Зокрема, у кризовий період домінування фіскального чинника у створення грошової пропозиції зумовило зростання ліквідності БС шляхом зменшення обсягів коштів Уряду в національній валюті на рахунках НБУ на 86% протягом 2009 року, а також шляхом конвертації у гривню валютних коштів Уряду, в тому числі отриманих від МВФ; 4) політичному тиску та втручанні в операційну роботу центрального банку» [12].

В результаті у кризовому періоді довіра до НБУ і, відповідно, підтримка його дій була низькою. Як свідчать результати дослідження, які періодично проводились соціологічною службою Центру Разумкова: у 2008-2009 рр. велика частина з опитаних (70%) не підтримувала діяльність НБУ, що не сприяло стійкості банківського сектору загалом. Хоча поступово довіра почала відновлюватись – у 2010-2013 рр. повна підтримка у 7-8%, а недовіра лише у 41-43% опитаних, однак на початку 2015 року – не підтримували діяльність НБУ вже 77,3% при повній підтримці тільки 1,9% респондентів.

Таблиця 2 – Результати опитування: «Чи підтримуєте Ви діяльність Національного банку України?», % опитаних

Період опитування	Повністю підтримую	Підтримую окремі заходи	Не підтримую	Важко відповісти
03_2015*	1.9	10.5	77.3	10.4
12_2014	2.1	14	71	13
03_2013	8.5	33.8	40.3	17.5
11_2011	7.6	29.2	42.6	20.6
08_2012	7	32	41.4	19.5
11_2010	7.6	28.5	42.2	21.6
04_2010	8.1	31.4	40.9	19.5
10_2009	2.7	17.6	67	12.6
07_2009	4.6	19.6	60	15.8
03_2009	0.9	14.7	74.9	9.5
12_2008	1.5	13.7	72.8	12

Джерело: [13].

Примітка: * У дослідженні проведеному соціологічною службою Центру Разумкова з 6 по 12 березня 2015 року. Було опитано 2009 респондентів віком від 18 років у всіх регіонах України, за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей за вибіркою, що репрезентує доросле населення України за основними соціально-демографічними показниками.

На сучасному етапі розвитку країни, коли економіка увійшла в стан стагфляційної макроекономічної динаміки, питання довіри суспільства до НБУ стає надзвичайно актуальним, оскільки на фоні спаду виробництва і високої інфляції загострюється питання стійкості банківських установ. Рада Національного банку України розглянувши інформацію Правління Національного банку України про виконання Основних засад грошово-кредитної політики (ГКП) у 2014 році, визнала, що «Основні засади ГКП не виконано, більшість визначених завдань та параметрів залишилися поза впливом Національного банку». Оцінюючи стабільність розвитку банківської системи було зазначено, що «протягом року 33 банки було визнано неплатоспроможними, стосовно багатьох з них прийнято рішення про ліквідацію» [14]. Враховуючи поточну негативну ситуацію, у Основних засадах ГКП на 2015 рік серед цілей НБУ було названо «сприяння стабільності банківської системи», а серед стратегічних підходів: забезпечення інституційної та операційної незалежності Національного банку, підвищення довіри учасників ринку та суспільства в цілому до НБУ [15].

У площині забезпечення фінансової стійкості банківської системи роль центрального банку країни є ключовою, оскільки окрім його внеску як окремої складової системи, він є тим органом регулювання,

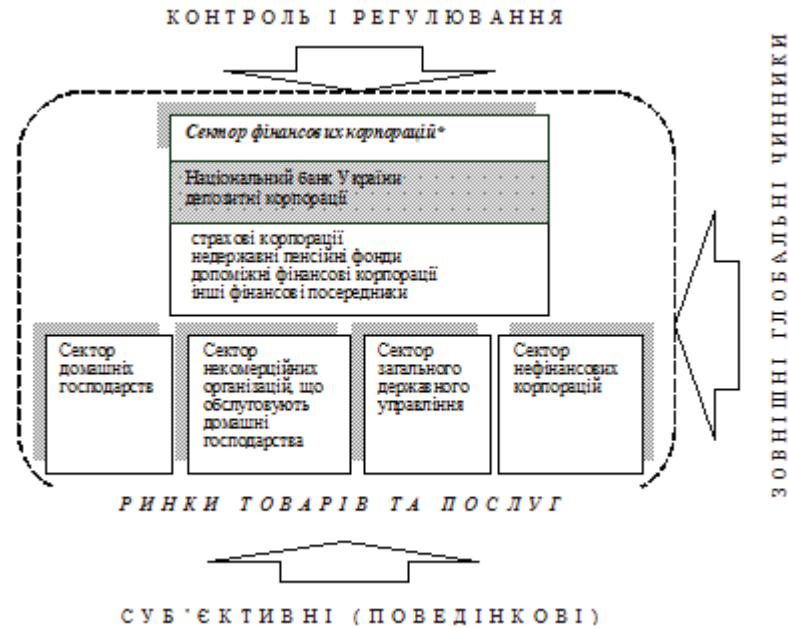

який відповідає за фінансову стійкість й стабільність банківського сектору, а у переважній більшості країн світу й фінансової системи у цілому. Ефективність реалізації даного завдання значною мірою обумовлена тією мірою незалежності, якою наділений згідно з законодавством центральний банк країни. В практичній площині, як свідчить зокрема досвід Банку Фінляндії, такий підхід реалізується шляхом поєднання регулюючої та аналітичної функцій через розвиток нормативної бази фінансового посередництва, макропруденційний аналіз стану фінансової системи та інфраструктури фінансового ринку [16]. Серед принципів особливостей діючої у Фінляндії системи моніторингу фінансової стабільності – поєднання в рамках однієї системи інструментів мікро- та макропруденційного аналізу. Фахівці підкреслюють, що такий підхід дозволяє разом з оцінками всього банківського сектору ідентифікувати окремі банки, питанням стійкості яких варто приділити особливу увагу в рамках дистанційного нагляду та інспекційних перевірок, що на практиці реалізує проактивну функцію банківського нагляду (завчасне виявлення негативних тенденцій в діяльності банків і попередження кризової ситуації на максимально ранньому етапі). Отже, із досвіду Фінляндії слідує, що коли ставиться завдання оцінки ймовірності і попередження розвитку банківської/фінансової кризи, аналіз тільки макропруденційних індикаторів, що виявляють загальний тренд в розвитку банківського сектора, сам по собі, без виходу на профіль ризиків окремих банків є недостатнім, а система моніторингу, що базується лише на макропруденційних показниках є сумнівною [16].

Серед особливостей побудови системи оцінок фінансової стійкості банківської системи є те, що тут варто враховувати *рівні оцінювання*. Так, якщо на першому рівні дається оцінка БС (сукупності банківських установ та НБУ) як єдиного цілого, то на другому ФС БС може розглядатись як складова стійкості фінансової системи країни, на третьому – національної економіки. На більш високих рівнях, наприклад, слід розглядати та оцінювати стійкість банківської системи України як складової інтеграційного угруповання (наприклад, за умови входження до ЄС) та на глобальному рівні – як частки світової фінансової системи.

Використання методологічного підходу, що базується на використанні багаторівневої структури системи оцінок пояснюється не лише розширенням на кожному рівні множини суб'єктів, цілей, критеріїв оцінювання, але й наявністю значної множини факторів, що на різних рівнях формують стійкість (та відповідно, стабільність) банківської системи (рис.2). Вже на першому рівні аналізу варто враховувати, що у структурі банківської системи є банки контрольовані урядом і приватні (з вітчизняним та іноземним капіталом), а отже ефекти впливу факторів на їх стійкість будуть різними і це сформує множину різних оцінок. Якщо розширити масштаб аналізу і за основу поділу на елементи структури системи оцінювання взяти підхід Системи національних рахунків, то при оцінюванні на другому рівні стану БС (банків та НБУ) як підсекторів сектору фінансових корпорацій, слід враховувати взаємозв'язки з іншими підсекторами – страховими корпораціями, недержавними пенсійними фондами, допоміжними фінансовими організаціями, іншими депозитними корпораціями; аналізувати ситуацію на всіх фінансових ринках. Перехід на більш високий рівень включає у аналіз дію факторів макросередовища (основні індикатори розвитку, інституційні характеристики економіки й т.і.) й тих, що формують ситуацію на ринках товарів та нефінансових послуг, які у цілому визначають поведінку підприємств, організацій, населення, органів державного управління як клієнтів банків (в агрегованому вигляді їх можна представити як інституційні одиниці секторів національної економіки: нефінансових корпорацій, органів державного управління, домашніх господарств, некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства).

За такого підходу всі чинники, що впливають на функціонування банківської системи, починаючи з другого рівня, відносяться до *зовнішніх*, а до *внутрішніх* (економічних, об'єктивних) – ті, що можна ідентифікувати в рамках розвитку самого сектору та взаємовідносин між банками та НБУ. Разом з тим, серед множини факторів, що формують фінансову стійкість БС і є дуже важливими для визначення її фінансової стабільності варто виділити й такі, що діють на всіх рівнях аналізу – це суб'єктивні (поведінкові, політичні), глобальні, контроль та регулювання (рис.2). На сьогоднішній день в економічній літературі представлено результати багатьох досліджень, які підтверджують значимість цих факторів на розгортання кризових явищ в Україні та світовій економіці [17, 19].

Рис.2. Фактори, що визначають фінансову стійкість банківської системи

Джерело: розроблено автором.

Примітка: * Сектор «Фінансові корпорації» складається з усіх резидентних корпорацій, що приватно зайняті фінансовим посередництвом або додатковою фінансовою діяльністю, пов'язаною з ним. До сектору належать: банки, страхові організації, брокерські, маклерські, дилерські фірми, які здійснюють операції з цінними паперами, а також інші фінансові кредитні організації (фінансові фонди, інвестиційні фірми, тощо).

Окрім ЄЦБ, в рамках Європейської системи центральних банків функціонують наступні спеціалізовані підрозділи, що задіяні у роботі по оцінках фінансової стабільності: Комітет по банківському нагляду (Робоча група по макропруденціальному аналізу, Робоча група по розвитку банківської справи, Спеціальна група по управлінню у кризових ситуаціях (спільно з Комітетом європейських органів банківського нагляду), Цільові спеціальні групи (по банківській звітності, стрес-тестуванню та іншим питанням), Комітет по платіжним та розрахунковим системам, Комітет по міжнародному співробітництву [16].

Фактор «контроль та регулювання», який може бути як внутрішнім так і зовнішнім, має різну силу впливу на різних рівнях аналізу внаслідок розширення арсеналу інструментарію, цілей його застосування та органів регулювання. У випадку аналізу стійкості/стабільності БС на рівні інтеграційного об'єднання країн (який для України поки обмежений) вплив даного фактору має особливості, які є важливими для вітчизняного банківського сектору та економіки вже сьогодні, принаймні, у площині розробки механізмів забезпечення стабільності. У країнах Єврозони загальні повноваження по моніторингу фінансової стабільності закріплені за Європейським центральним банком (ЄЦБ) і тому у випадку виникнення кризової ситуації на національних рівнях лише після рішення ЄЦБ щодо «тонкого налаштування» монетарної політики будуть прийматись заходи в окремих європейських країнах [16]. В умовах багатоступеневої процедури прийняття рішень та необхідності узгодження дій наглядових органів різних країн інтеграційного об'єднання,

практика вимагає на національному рівні постійного розвитку інструментарію оцінювання її фінансової стійкості й оперативного застосування адекватних заходів регулювання.

Серед вдалих кроків по підвищенню ефективності моніторингу фінансової стабільності варто назвати реалізацію спільної міжнародної програми МВФ та Світового банку *Financial Sector assessment Program (FSAP)*, яка була направлена на підвищення ефективності роботи по зміцненню фінансових систем країн-учасниць. Вона включає три основні компоненти: оцінку стабільності фінансової системи, оцінку відповідності національної практики фінансового регулювання міжнародним стандартам і оцінку потреб фінансового сектора у реформуванні та розвитку [16].

Одним із позитивних наслідків впровадження програми *FSAP*, яка почала реалізовуватись в різних країнах світу з 1999 р. – поштовх для активної розробки **індикаторів фінансової стійкості (ІФС)**. Запропоновані Міжнародним валютним фондом *Financial Soundness Indicators (FSIs)* – індикатори поточного здоров'я та міцності фінансових установ країни та їх контрагентів із сектора корпорацій та сектора домогосподарств – використовуються сьогодні у більшості країн світу, оскільки забезпечують зіставність даних між країнами, допомагають експертам, що відповідають за нагляд за фінансовими системами на національному і міжнародному рівнях виявляти сильні сторони та вразливі місця національних фінансових систем [18]. В основу вибору показників, які сформували «базовий» та «рекомендований» набори, було покладено відповідність 6-ти критеріям, зокрема: індикатори повинні покривати основні ринки та інститути; мати аналітичне пояснення; бути корисними; адекватними у більшості випадків, а не тільки для однієї країни; бути доступними; істити максимум інформації з обмеженого переліку показників. Індикатори фінансової стійкості активно також використовуються для побудови інтегральних оцінок стійкості та стабільності фінансового сектору, а їх динаміка та волатильність для ідентифікації кризових явищ [6, 19-20].

Аналіз світового досвіду підтверджує, що ефективність заходів, направлених на підвищення фінансової стабільності в економіці та стійкості банківської системи, зокрема, безпосередньо залежить від комплексної оцінки реального стану справ. Враховуючи наявність значної кількості оцінок різних суб'єктів, що відповідають різним цілям та критеріям оцінювання, доречною є їх систематизація згідно з виділеними (найчастіше уживаними на практиці) класифікаційними ознаками (табл.3).

Таблиця 3- Класифікація оцінок фінансової стійкості та стабільності банківської системи

№	Класифікаційна ознака	Оцінки
1	2	3
1	за економічним змістом	фінансової стійкості, фінансової стабільності
2	за рівнем зацікавленості	внутрішні (національні), зовнішні (міжнародні).
3	за суб'єктами, що проводять оцінювання	Національний банк України, депозитні установи, власники, акціонери, інвестори; клієнти банків – населення (фізичні особи), підприємства (юридичні особи), Уряд, ВР та інші державні установи, незалежні рейтингові агентства, наукові установи та окремі експерти, ЗМІ, міжнародні інституції (організації, фонди)
4	за масштабами цілей	оперативні, тактичні, стратегічні
5	за рівнем й масштабом аналізу	1-й – як системи банківських установ та НБУ, 2-й – як складової фінансової системи, (взаємопов'язаних підсекторів сектору фінансових корпорацій), 3-й – як складової національної економіки, 4-й – як складової інтеграційного об'єднання країн, 5-й – як складової світової/глобальної економіки
6	за типом оцінки	кількісні (числові характеристики), якісні (опис ситуації), загальні (так-ні)
7	за видами (форматом) представлення оцінок	публічний звіт про фінансову стабільність (в Україні ще не представлено), показники оцінки стану банківської системи України (Індикатори фінансової стійкості) на сайті НБУ; агреговані/узагальнюючі/зведені індекси оцінки фінансової стійкості (по індикаторам ІФС), зведені індекси оцінки фінансової стійкості (по різним показникам, нормативам, результатам соціопитувань), модельні оцінки (результати економіко-математичного моделювання, стрес-тестування), рейтингові оцінки (як окремих експертів так і агенцій), експертні оцінки (кількісні), аналітична оцінка експертів та представників ЗМІ (описова), результати соціопитувань, оцінки міжнародних компаній, інститутів (окремі індикатори в глобальних індексах)
8	за методом проведення	моніторинг показників (мікро- та макропруденційних індикаторів), розрахунок зведеного/агрегованого показника/індексу, результати економіко-математичного моделювання, стрес-тестування, експертна оцінка, соціопитування.
9	за охопленням характеристики/колом вирішуваних питань	загальна/комплексна, що максимально включає характеристики різних сторін/аспектів дослідження; неповна/спеціалізована, що характеризує лише одну/декілька сторін дослідження.
10	за періодом проведення	епізодичні, періодичні, постійні
11	за охопленням часового періоду	ретроспективні, поточні, прогностні
12	за ступенем детермінованості	детерміновані, стохастичні (враховується випадкова складова), змішані (включають характеристики як детермінованого, так і стохастичного характеру)
13	за критерієм складності	прості, складні
14	за інформаційною відкритістю	відкриті, частково відкриті, закриті (для службового використання)

Джерело: розроблено автором.

Класифікація оцінок разом із використанням багаторівневої структури формування системи оцінювання фінансової стійкості банківської системи України є відображенням застосування системного підходу, який дає змогу обґрунтувати подальші кроки з удосконалення існуючих елементів моніторингу стабільності фінансової системи, розробки практичних рекомендацій щодо ефективного наповнення системи оцінки фінансової стійкості банківської системи України; визначення основних напрямків та заходів, направлених на її зміцнення.

Висновок. В умовах швидкого розповсюдження кризових явищ в глобальній економіці та значної залежності українських реалій від світових тенденцій, формування системи оцінки ФС БС є надзвичайно важливим кроком для попередження виникнення кризових явищ у вітчизняній банківській системі та управління кризовою ситуацією у випадку її розгортання, оскільки забезпечує комплексну характеристику БС на основі якої владні структури та суб'єкти господарювання можуть приймати рішення. У після кризовий період виходу на траєкторію позитивних темпів зростання у контексті можливостей модернізації українського фінансового сектору, розвиток науково обґрунтованої системи оцінки банківської системи стає актуальною складовою підготовки реформ та їх проведення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шинази Г. Сохранение финансовой стабильности // Вопросы экономики. – 2005. – №36. – С.17-20.
2. Каллаур П.В. Концепт «финансовая стабильность» / П.В.Каллаур // Белорусский экономический журнал. – 2007. – №1. – С.25-37.
3. Дзюблюк О.В., Михайлюк Р.В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи. Монографія. – Тернопіль: ТЗОВ «Тернограф», 2009. – 316 с.
4. Стійкість фінансових ринків України та механізми її забезпечення / [О.І. Барановський, В.Г. Барановська, Є.О.Бублик та ін.]; за ред. д-ра екон. наук О.І. Барановського ; НАН України ; Ін-т екон. прогнозів. – К.: 2010. – 492 с.
5. Довгань Ж. М. Антикризове регулювання, банківський нагляд і монетарна політика в механізмі забезпечення фінансової стійкості банківської системи / Ж.М.Довгань // Бізнес Інформ. – 2013. - №2. – С. 222-226.
6. Белова І., Башлай С. Визначення фінансової стабільності України / І. Белова, С. Башлай // Вісник НБУ. – 2013. – №7. – С. 25-31.
7. Коваленко В., Гаркуша Ю. Теоретичні та методичні підходи до оцінювання фінансової стабільності банківської системи / В. Коваленко, Ю. Гаркуша // Вісник НБУ. – 2013. – №9. – С. 35-40.

8. Овчинникова О.П., Дынников Е.А., Н. Овчинникова Н. Э. Совершенствование механизма регулирования устойчивости банковской системы [Текст] / О.П. Овчинникова, Е. А. Дынников, Н. Э. Овчинникова // Финансы и кредит. – 2011. – №17. – С. 8-15
9. Буланов Ю.Н. Методологические аспекты проблемы достижения финансовой устойчивости банка / Ю.Н. Буланов // Банковское дело. – 2012. – №1. – С. 97-102.
10. Муравьев А.К. К вопросу об критериях устойчивости коммерческого банка / А.К. Муравьев // Банковское дело. – 2006. – №4. – С. 150-153.
11. Татаринова Л.В. Критерии оценки финансовой устойчивости коммерческого банка с позиции субъектного состава рынка / Л.В. Татаринова // Известия ИГЭА. – 2013. – №3.
12. Міщенко В.І. Особливості дії трансмісійного механізму грошово-кредитного політики в умовах кризи / В.І.Міщенко, А.В.Сомик, Р.С.Лисенко / К.: Центр наукових досліджень НБУ, УБС НБУ, 2010. – 96с.
13. Соціологічне опитування. Центр Разумкова. [Електронний ресурс]. – Доступно з: http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=406.
14. Про виконання Основних засад грошово-кредитної політики на 2014 рік. Рада Національного банку. [Електронний ресурс]. – Доступно з: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=127892.
15. Основні засади грошово-кредитної політики на 2015 рік. Рада Національного банку. [Електронний ресурс]. – Доступно з: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=60522.
16. Адрианов В.А. Вопросы финансовой стабильности в деятельности центрального банка: опыт Банка Финляндии / В.А.Адрианов //Деньги и кредит – 2006.– №2.–С. 65-72.
17. П'ятницький Д.В. Поведінкові фактори у розвитку фінансової нестабільності в Україні // Моделі ідентифікації макроекономічних дисбалансів в Україні: кол. моногр. / за ред. д-ра екон. наук Скрипниченко М.І. ; НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». – К., 2015. – С. 433-456.
18. Показатели финансовой устойчивости. Руководство по составлению — Вашингтон, округ Колумбия, США: Международный Валютный Фонд, 2007. – 312с.
19. Шумська С.С. Система індикаторів попередження кризи: міжнародний досвід та проблеми вибору для України/ С.С.Шумська // Фінанси України. – 2010.– №6.– С.38-49.
20. Шумська С.С., Скрипниченко М.І. Інструментарій моніторингу та оцінки загроз стабільності економічного розвитку України / С.С.Шумська, М.І.Скрипниченко // Економіка та прогнозування. – 2010. – №2. – С.26-43.